

Z PRÁCE NA ETYMOLOGICKÉM SLOVNÍKU JAZYKA STAROČESKÉHO¹

BOHUMIL VYKYPĚL – TAŤÁNA VYKYPĚLOVÁ

Etymologické oddělení, Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Brno, Česká republika

VYKYPĚL, Bohumil – VYKYPĚLOVÁ, Taťána: From the Work on the *Etymological Dictionary of the Old Czech Language*. Jazykovedný časopis (Journal of Linguistics), 2024, Vol. 75, No. 2, pp. 256–264.

Abstract: The present paper is a specimen of the work on the *Etymological Dictionary of the Old Czech Language*: it deals with eleven Old Czech words, proposes new solutions to their etymology and touches upon some general topics such as substrate borrowings or the method “Wörter und Sachen”.

Keywords: etymology, dictionary, Old Czech, substrate, iconicity

Šimon Ondruš připravoval etymologický slovník slovenštiny. Ten se nakonec nerealizoval, ale z práce na něm vznikla řada myšlenek k obecným i jednotlivým otázkám etymologie. My připravujeme etymologický slovník staré češtiny a doufáme, že jej skutečně realizujeme. Ale už teď se chceme na připomenutí podnětné osobnosti Šimona Ondruše podělit o několik myšlenek obecných i jednotlivých, které nás při práci na tomto slovníku napadly.

1. CÍBEK: DALŠÍ GERMANISMUS?

Stč. *cíbek* nebo *cípek* označuje jistý posměšný posunek. Machek (1968, s. 84) je spojoval se slk. *cíb*, *cívik* ‘dutý stvol cibule nebo česneku’. To by sice snad mohlo vyhovovat, budeme-li mít stvol za metaforu penisu, ale slovenské slovo je dál nejasné (srov. Králik 2015, s. 93) a vzhledem k dialektální variantě *cvíb* (SSN) možná spíš souvisí s *cibuľa*, něm. *Zwiebel*. Myslíme, že se ve staročeském slově skrývá něm. *zibbe*, *zippe* ‘samice menších zvířat (psa, ovce, králíka aj.)’, užívané také jako nadávka (srov. Grimm).

2. ČEŇUCHATI

Stč. *čeňuchati* ‘čenichat, věřit’, o lidech ‘vyhledávat, poznávat’ nemá protějšky ve slovanských jazycích. Holub – Kopečný (1952, s. 91) a Machek (1968, s. 97) je

¹ Text byl připraven s podporou dlouhodobého koncepčního rozvoje Ústavu pro jazyk český AV ČR, v. v. i., RVO: 68378092. Naše práce používá také data, která poskytuje výzkumná infrastruktura LINDAT/CLARIAH-CZ (<https://lindat.cz>) podporovaná Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt č. LM2023062).

vykládají jako odvozené „expresivním prefixem“ či „zesilovací předponou“ *če-* od *ňuchati* ‘čichat’, ale existence takového formantu se nám zdá silně pochybná. Myslíme, že nejlépe se *čeňuchati* vyloží zkřížením *čuchati* ‘čichat, cítit’ a *ňuchati*, ve staré češtině nedoloženým, ale pro jeho široké doložení ve slovanských jazycích, včetně českých dialektů, dobře předpokladatelným: toto zkřížení dalo nejdříve *čňuchati*, doložené v č. dial. *čňuchat* (Machek 1968, s. 97), a pak *čeňuchati* deexpresivizací („pospisovnění“) pomocí odstranění příznakové iniciální skupiny *čň-*.

3. NÁROK ‘VARLE’: KALK?

Stč. *nárok* ‘varle’ lze srovnat jen s p. *naroki* ‘vnitřnosti’; Machek (1968, s. 390) je má za přejaté z češtiny, ale spíš jde o nezávislý výraz, mající původ v myslivčeském slangu (srov. podrobněji Basaj – Siatkowski 2006, s. 171). Machek l.c. v českém slově spatřuje přejetí ze sthn. *nioro* ‘ledvina, varle’, ale je nucen předpokládat adaptaci podle *nástroj* nebo *nádoba* a *k*, příp. *o* nechává vůbec nevysvětleno. Snad jsou blíže pravdě Jungmann (1835–1839) a Gebauer (1903–1916), když *nárok* ‘varle’ a *nárok* ‘nařčení, žaloba, nárok, oprávnění’ spojují v jedno slovníkové heslo: stč. *nárok* ‘varle’ možná představuje medicínský termín vzniklý kalkováním lat. *testis* ‘svědek’ i ‘varle (jako svědek mužského pohlaví)’.

4. ŘEMDIH: MAĎARSKÁ STOPA?

Stč. *řemdih*, označující bicí zbraň sestávající z koule s hřeby upevněné řetězem na dřevěné násadě, je díky popularitě husitského válečnictví známé, ale jeho etymologie je nejasná, jak rezignativně konstatuje i Machek (1968, s. 530). Uvážíme-li, že pojmenování jiné dobové zbraně, stč. *palcát*, pochází z maďarštiny, napadne nás obrátit se k maďarštině i v tomto případě; ale zdá se, že tam najdeme jen nejisté ozvuky: *remeg* ‘třást se’, *rém* ‘strašidlo’, *rémség* ‘hrůza’, *düh* ‘zlost, vztek’.

5. ÚKLEJĚ: OTÁZKA PRAEVROPSKÉHO SUBSTRÁTU

Stč. *úklejě* označuje malou rybu ouklej, má dobré protějšky téhož významu v jiných slovanských jazycích a lze pak rekonstruovat psl. **uklěja*. Slovanské slovo se téměř všeobecně srovnává s lit. *aũkšlė* (*aukšlė*, *aukšlė*), příp. lot. *aukslēja* (*aukslēja*, *ausleja*) téhož významu. Ale dál se neví a všechny navrhované výklady jsou více či méně problematické (jejich přehled podal a jeden další navíc přidal Blažek 2017). Docela přirozeně tak přichází myšlenka, kterou naznačil Šmilauer (1937, s. 189) a vyslovil Machek (1947, s. 67), ale ve svém slovníku ji pak neopakoval, totiž že tu ve skutečnosti máme další neindoevropský, „praevropský“ rybářský termín. Tím se ovšem dostáváme k širší otázce tzv. praevropského substrátu ve slovanských, příp. dalších indoevropských jazycích. Je známo, že Machek ve svém slovníku, ale i v ji-

ných svých pracích, navrhoval vykládat řadu slov jako výpůjčky z neznámého předindoevropského jazyka, který nazýval podle Josefa Janka „prae-evropským“. Bohužel však o této problematice nikdy nepojednal soustavněji. Jsme přesvědčení, že by velmi stálo zato jak blíže osvětlit historii této otázky u Machka, příp. ve slovanské etymologii, tak vůbec téma předindoevropského evropského substrátu znovu otevřít (k obojímu nedávno dílčím způsobem přispěl Jakob 2024).

6. ÚSTA: IKONICITA

Stč. *ústa* nachází dobré protějšky v ostatních slovanských jazycích a lze pak rekonstruovat psl. **usta*. Slovanské slovo přitom je už prajazykového stáří, jak zjevně ukazují zase jeho dobré protějšky s blízkými významy v jiných indoevropských jazycích: het. *aiš* ‘ústa’, stind. *áh* ‘ústa’, *oštha-* ‘ret’, av. *āh-* ‘ústa’, *aošta-* ‘ret’, lat. *ōs* ‘ústa’, *ostium* ‘vchod, ústí’, stir. *á* ‘ústa’, stsev. *óss* ‘ústí’, stangl. *ōr* ‘začátek, původ’, stprus. *austo* ‘ústa’, lit. *úostas*, lot. *osta* ‘přístav’. Nicméně podrobnosti indoevropské rekonstrukce – včetně otázky morfologické charakteristiky slovanského slova – zůstávají předmětem diskuse. Tradičně se jako východisko předpokládá jediné, patrně ablautující kořenové nebo *s*-kmenové substantivum, s *t*-ovými deriváty, z nichž jeden by kontinuovalo také slovanské slovo, ale stanovení formy tohoto substantiva se jeví natolik problematické, že Wodtko et al. (2008, s. 387–391) nakonec rovnou postulovaly substantiva dvě, ablautující **h₃oh₁-s-*/**h₃h₁-es-* ‘ústa’ a **h₃oust-* ‘ústa, ret’, nanejvýš sekundárně smíšená. Skutečně asi lze formy, které předpokládají kořen obsahující *u*, obtížně sjednotit s těmi, které jej nepřepokládají; sice bychom mohli z nouze postulovat jako druhou laryngálu *h₃* a po martinetovsku vyložit *u* jako její střidnici (např. generalis **h₃oh₃-s-*, obliquus **h₃h₃-es-* > **ōs-*, **au₃es-* a pak vyrovnáváno; srov. obecně Erhart 1970, s. 20–21), ale nejspíš bychom si tak usnadnili výklad jen některých forem.

Ať už se po formální stránce rozhodneme pro jakýkoli výklad, je po funkčně-sémantické stránce podnětný předpoklad onomatopoického původu či ikonické povahy slova, který nadhodil Naert (1955, s. 78), srovnáváje bask. *aho* ‘ústa’ a ainu *o* ‘ústí’ (onomatopoický původ pro baskické slovo předpokládal i Löpeltmann 1968, s. 18): labiální komponentu kořene (ať *o*, *h₃*, *ou* nebo *u*) můžeme chápat jako napodobení pohybu úst. Gamkrelidze – Ivanov (1984, s. 814) pak expresivní povahou slova dokonce vysvětlovali jeho silnou formální variaci. Tím bychom si ovšem také vytvořili možnost opět spojit, co Wodtko et al. rozdělily.

Pokud jde ještě o otázku morfologické charakteristiky slovanského slova, pozastavovali se badatelé někdy nad tím, že jde o plurál a nikoli o duál, a pokládali za potřebné to vysvětlit. Nicméně taková potřeba stojí na dvojím implicitním předpokladu, který není nezbytný: obecném, že gramatické znaky jsou v podstatě referenční, a konkrétním, že slovanské slovo označovalo původně ret stejně jako jeho předpokládaný indoíránský protějšek.

7. ÚTERÝ: MAĎARSKÁ EVIDENCE

Stč. *úterý*, genitiv *úterého* ‘úterý’ je formálně substantivizované maskulinní adjektivum, teprve novoč. *úterý* je neutrum. Ve slovanských jazycích nacházíme tyto názvy pro ‘úterý’ a ‘druhý’: slk. *utorok* a *druhý*, stp. p. *wtorek* a *drugi*, stp. i *wtóry*, pom. *vtórk* a *drěgi*, hl. *wutora*, dial. i *wutera* a *druhi*, starší i *wutory*, dl. *waltora* a *drugi*, starodl. i *wtory*, plb. *törē* a *törē*, br. *aŭtórak* a *druhi*, ukr. *vivtórak* a *drúhyj*, starší i *vtóryj*, r. dial. *vtórok* (r. *vtórník* < csl.) a *vtorój*, sln. *tórek*, starší i *vtórek* a *drúgi*, dial. i *vtori*, ch. srb. *ùtorak* a *drùgī*, starší i *utori* (není-li z csl.), mk. *vtornik* a *vtori*, b. *vtórník* a *vtóri*, stsl. *vъtorъnikъ* a *vъtorъ*. Z toho je zjevné, že slovanské pojmenování úterý je odvozené od číslovky s významem ‘druhý’, která byla v některých slovanských jazycích nahrazena adjektivem **drugъ*, původně ‘jiný’, a úterý je tak představováno jako druhý den, ale ovšem ne druhý v týdnu, nýbrž druhý po neděli.

Na základě většiny slovanských jazyků lze fundující číslovku rekonstruovat jako psl. **vъtorъ*, jen č. *úterý*, slk. *utorok* a ambivalentně i hl. *wutora*, *wutera*, *wutory* předpokládají psl. **qtorъ*/**qterъ*. Zatímco psl. **qtorъ*/**qterъ* nachází dobré protějšky v jiných indoevropských jazycích, totiž lit. *añtras*, lot. *otrs* ‘druhý’, stprus. *antars* ‘jiný’, gót. *aŋþar*, stsev. *annarr*, stangl. *ōðer*, stsas. *ōðer*, sthn. *andar* ‘jiný, druhý’, stind. *ántara-*, av. *aŋtara-* ‘jiný’, a na jejich základě lze rekonstruovat ie. **antero-*/**antoro-* ‘jiný, druhý ze dvou’, byť o jeho dalším výkladu není shody, je psl. **vъtorъ* nejasné, ač jeho výkladů bylo předloženo nemálo; většinou se badatelé pokoušejí obě praslovanské formy spojit, ale někteří je oddělují (viz nověji podrobnou diskusi v ESJS, s. 1109–1110). V každém případě je nápadné, že čeština a slovenština možná jako jediné uchovaly psl. **qtorъ*/**qterъ*, zvláště když na základě č. dial. *vovterek*, slk. dial. *volterek* ‘úterý’ < **vъ vъterъkъ* můžeme i pro ně přepokládat někdejší existenci kontinuantů psl. **vъtorъ*/**vъterъ*. Možná tak má pravdu Mareš (1994, s. 130–131), který stč. *úterý* vyložil ze spojení **vъ vъter-* > prač. **ve uted-*, z něhož fakultativní monoftongizací *vúterý* a pak dekompozicí *úterý*.

Pokud jde ještě o slovtvorbu českého slova, udrželo se pojmenování utvořené konverzí, protože fundující adjektivum záhy zaniklo a nebyla potřeba rozdíl mezi ním a pojmenováním dne zvýrazňovat sufixální derivací jako u pojmenování čtvrtka a pátku. Sufixální pojmenování *úterek* je až pozdní a i pak je řidší, resp. substandardní. Naopak v jiných slovanských jazycích, kde fundující adjektivum žilo nebo alespoň přežívalo, nacházíme pojmenování tvořená deriváty. Je přitom pozoruhodné, že této opozici konverzí tvořené pojmenování úterý vs. derivací tvořená pojmenování čtvrtka a pátku odpovídá v maďarštině opozice kalkováním tvořené pojmenování úterý *kedd* vs. přjetím tvořené pojmenování čtvrtka a pátku *csütörtök* a *péntek*. Zdá se to ukazovat na to, že staročeská slovtvorná situace je původní.

8. ŽAREK

Stč. *žarek* je doloženo jako akuzativ singuláru *žarek* v Lv 8,7 za lat. *subucula* v biblích první a druhé redakce (BiblOl, BiblBosk, BiblKlemSZ, BiblKunšt, BiblMik, BiblMikSZ, BiblMlyn, BiblZam; v třetí redakci je *říza*, srov. BiblKladr, BiblPad, ve čtvrté *košile*, srov. BiblKutn, BiblPraž) a k tomuto místu v MamVíd; jako bohemismus je pak doložen nominativ/akuzativ singuláru *zarek*, nominativ plurálu *zarkones* v latinském textu InvBřevn (srov. Zíbrt 1892, s. 400–401). Novoč. *žárek* ‘tunika’ dokládá PSJČ z Jiráska, který je měl nejspíš z citované Zíbrtovy monografie.

Je to slovo nejen etymologicky nejasné, ale také, nakolik víme, zatím vůbec blíže nepovšimnuté. Šlo-li o hyacintovou tuniku, jak dovozují Zíbrt l.c., mohlo by snad jít o derivát od **žár*, doloženo je ovšem jen stč. *požár* ‘požár, spáleniště, vypalování lesa’. Náslovné *ž-* by teoreticky také mohlo ukazovat na nějaké přejetí z němčiny, ale žádného vhodného kandidáta na přejetí nemáme (sthn. střhn. *sarc* ‘rakev’ je kandidát spíš nevhodný).

9. ŽITO: SUBSTRÁT A LIDOVÁ ETYMOLOGIE?

Stč. *žito* znamená ‘žito’, také ‘obilí’ a v EvOl a KlarBohO ‘pšenice’; poslední význam je asi moravismus (srov. Jireček 1887, s. 59; Flajšhans 1924, s. 163). Staročeské slovo nachází dobré protějšky v jiných slovanských jazycích, a to s významy ‘obilí (příp. vůbec plody)’ (někde jen ve starším jazyce) a také speciálně – asi podle toho, jak se obvykle tvrdí, ale blíže nedokazuje, jaký druh obilí se v dané oblasti nejvíce pěstoval – ‘žito’ (někde jen v dialektech), ‘pšenice’, ‘proso’, ‘ječmen’ a případně také potravina z tohoto obilí (viz podrobně ESJS, s. 1156). Můžeme pak rekonstruovat psl. **žito*. Srovnatelné *t*-ové výrazy nacházíme v jiných indoevropských jazycích: stprus. *geits* ‘chléb’, stir. *biad*, kymer. *bwyd*, stkorn. *buit*, bret. *boued* ‘jídlo’, het. *kuiitta-* ‘druh chleba’. Lze je přiřadit k ie. **g^heih₃-* ‘žít’, ale o jejich stáří není jasno a zdá se, že jde spíš o nezávislé útvary než o kontinuanty společné výchozí formy. Společná je tak patrně jen motivace pojmenování: jídlo (kelt.), resp. chléb (stprus., het.) jako konkrétní jídlo nebo obilí (sl.) jako jeho substance, je to, z čeho nebo prostřednictvím čeho se žije („nomen instrumenti“).

Vedle tohoto běžného, „mainstreamového“ výkladu můžeme ovšem formulovat také alternativní demystifikační, ne-li dekonstrukční, výklad: jde o substrátové slovo, jen lidově etymologizované vztahem ke slovu s významem ‘žít’, ať slovanskému nebo před slovanskému; srov. ř. σίτος ‘obilí, chléb, pokrm’ (bez zjevné etymologie, často pokládán za výpůjčku), bask. *zitu* ‘obilí, sklizeň’, sumer. *zid* ‘mouka’ (podobně Treimer 1954, s. 21; Machek 1968, s. 728).

10. ŽIZNĚTI

V EvBeneš L 15,17 je doloženo *otroci v domu otcě mého gyrylegy chleby* (srov. Měrka 1917, s. 93; Vašica 1920, s. 172). Násloví snad lze vysvětlit změnou $ž - r > j - r$ (k ní viz Gebauer 1894, s. 518), ale tvoření domnělého *žiryleti* je nejasné a ojedinelé. Mohli bychom tu spatřovat písařskou chybu *gyrylegy* místo *gyrniegy* a předpokládat stč. *žirněti*, ale takový výklad naráží na to, že *žířen* ‘hojnost, úroda’, které předpokládají Bělič et al. (1979, s. 688), patrně není: v BiblOl Gn 41,47 a Dt 33,16, na něž se odvolávají, ve skutečnosti je *žizen*. Nejspíš je tak třeba předpokládat písařskou chybu i v násloví, tedy *gyrylegy* místo *zyzniegy*; pak bychom tu mohli vidět hapaxní doklad stč. *žizněti* ‘mít dostatek, oplývat’, derivátu od *žizn* ‘hojnost, úroda’. Že bylo slovo tak zkomolené, snad nemusí překvapovat, uvážíme-li reliktní povahu fundujícího slova.

11. ŽLUNA: WÖRTER UND SACHEN

Stč. *žluna* je doloženo jen v SlovNom 65r za lat. *vincedula*, i.e. *ficedula*, jinde překládané jako *pěnicě* nebo *jiřicě* (viz SSLat s.v. *ficedula*). Pro střední češtinu slovo doloženo není, novoč. *žluna* ‘žluna (Picus)’ má NLA od roku 1789, takže patrně nejde o neologismus. V každém případě české slovo nachází dobré protějšky v jiných slovanských jazycích, nejčastěji fungující jako označení datlovitých (Picus), méně často označují žluvu (Oriolus), někdy také vlhu (Merops) (srov. podrobně Klepikova 1964). Lze se přitom domnívat, že význam ‘datel/žluna’ je původní, zatímco významy ‘žluva’, resp. ‘vlha’ vznikly až po deetymologizaci slova (srov. Dejkova 2012, s. 77). Můžeme pak rekonstruovat psl. **žblna*. Slovanské slovo nachází dobrý protějšek v lot. *dzilna* ‘datel’, lit. *gilnà* ‘datel, drozd’. Konkurují si pak dva výklady (srov. nověji pro literaturu a diskusi Anikin 2022, s. 211–212).

Jedni badatelé slovanské a baltské slovo řadí k témuž základu, který je v psl. **žbltь* ‘žlutý’. Šlo by tedy o pojmenování motivované zbarvením a o pojmenování staré, snad už baltoslovanské.

Naopak jiní badatelé slovo odvodili od základu obsaženého v lit. *gėlti* ‘bolet, bodat (žihadlem)’, lot. *dzelt* ‘píchat, bodat’. Šlo by tedy o pojmenování motivované typickou činností datlovitých, tlukoucích („bodajících“) zobákem do stromu při hledání potravy, a rovněž o pojmenování staré, snad už baltoslovanské.

Na rozdíl mezi těmito výklady můžeme velmi názorně demonstrovat podstatu metody Wörter und Sachen (srov. o ní obecně Janyšková 2016 a konkrétně Šarapatková 2022). První výklad slovo vykládá jen pomocí jiných slov: podobný kořen jako ve vykládaném slově je v názvech žluté barvy, tedy psl. **žbltь*, lit. *gėltas*, lot. *dzelts*, ergo slovo je odvozeno od pojmenování této barvy. Druhý výklad je vykládá také pomocí věcí: dotyční ptáci jsou ve skutečnosti zbarveni různě, nikoliv jednou typickou barvou, takže zbarvení těžko představovalo pojmenovací motiv; co je těmito ptá-

kům ale společné, je – jak jsme už zmínili – tlučení: slovo je tedy odvozeno od základu obsaženého v lit. *gēlti* a lot. *dzelt*. Nepřekvapí, že tento druhý výklad jako první podrobněji formuloval Machek (1950, s. 50–51), který o používání metody Wörter und Sachen usiloval soustavně. O něco pozoruhodnější je, že už před Machkem jej stručně naznačil Leskien (1891, s. 366).

Zkratky

Zkratky jazyků: av. – avesta, b. – bulharský, bask. – baskický, br. – běloruský, bret. – bretonský, csl. – církevněslovanský, č. – český, dial. – dialektální, dl. – dolnolužickosrbský, gót. – gótský, het. – hetitský, hl. – hornolužickosrbský, ch. – chorvatský, ie. – indoevropský, kelt. – keltský, kymr. – kymerský, lat. – latinský, lit. – litevský, lot. – lotyšský, mk. – makedonský, něm. – německý, p. – polský, plb. – polabský, pom. – pomořský, psł. – praslovanský, r. – ruský, ř. – řecký, sl. – slovanský, slk. – slovenský, sln. – slovinský, srb. – srbský, stangl. – staroanglický, stč. – staročeský, sthn. – starohornoněmecký, stind. – staroindický, stir. – staroirský, stkorn. – starokornský, stp. – staropolský, stprus. – staropruský, střhn. – středohornoněmecký, stsas. – starosaský, stsev. – staroseverský, stsl. – staroslověnský, sumer. – sumerský, ukr. – ukrajinský.

Zkratky staročeských památek se řídí podle Staročeského slovníku – srov. *Staročeský slovník. Úvodní stati, soupis pramenů a zkratk*. Praha: Academia 1968; SVOBODOVÁ, Andrea – ŠIMEK, Štěpán (eds.): *Elektronický slovník staré češtiny. Soupis pramenů a zkratk*. Praha 2022. Dostupné na: <https://vokabular.ujc.cas.cz/soubory/essc/essc-soupis-pramenu-a-zkratk.pdf> [cit. 27-07-2024].

Literatura

ANIKIN, Aleksandr Evgen'evič (2022): *Russkij etimologičeskij slovar'*. Vyp. 16. Moskva: Institut ruskogo jazyka im. V. V. Vinogradova RAN – Institut filologii Sibirskogo otdelenija RAN. 389 s.

BASAJ, Mieczysław – SIATKOWSKI, Janusz (2006): *Bohemizmy w języku polskim. Słownik*. Warszawa: Uniwersytet Warszawski. 502 s.

Bělič et al. = BĚLIČ, Jaromír – KAMIŠ, Adolf – KUČERA, Karel (1979): *Malý staročeský slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 708 s.

BLAŽEK, Václav (2017): 'Bleak' – golden fish of Balto-Slavic etymology? In: I. Janyšková – H. Karlíková – V. Boček (eds.): *Etymological Research into Czech: Proceedings of the Etymological Symposium Brno 2017, 12–14 September 2017, Brno*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 43–51.

DEJKOVA, Christina (2012): Dialektna diferenciacija v ramkite na praslavjanskata ornitologična sistema. In: M. Furlan – A. Šivic-Dular (eds.): *Praslovanska dialektizacija v luči etimoloških raziskav. Ob stoti obletnici rojstva akademika Franceta Bezlaja. Zbornik referatov z mednarodnega znanstvenega simpozija v Ljubljani, 16.–18. septembra 2010*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, s. 69–81.

ERHART, Adolf (1970): *Studien zur indoeuropäischen Morphologie*. Brno: Universita J. E. Purkyně. 184 s.

ESJS – *Etymologický slovník jazyka staroslověnského* (1989–2022). Praha, Brno: Academia, Tribun EU.

FLAJŠHANS, Václav (1924): Z dějin našich nářečí. In: *Naše řeč*, roč. 8, č. 6, s. 161–166.

GAMKRELIDZE, Tamaz Valerianovič – IVANOV, Vjačeslav Vsevolodovič (1984): *Indoevropskij jazyk i indoevropejcy. Rekonstrukcija i istoriko-tipologičeskij analiz prajazyka i protokol'ury*. T. 1–2. Tbilisi: Izdatel'stvo Tbilisskogo universiteta. 1331 s.

GEBAUER, Jan (1894): *Historická mluvnice jazyka českého*. Sv. 1. Praha – Vídeň: F. Tempský. 702 s.

GEBAUER, Jan (1903–1916): *Slovník staročeský*. Sv. 1–2. Praha: Unie.

Grimm – *Deutsches Wörterbuch von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm* (1854–1971). Bd. 1–16. Leipzig: S. Hirzel.

HOLUB, Josef – KOPEČNÝ, František (1952): *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství učebnic. 576 s.

JAKOB, Anthony (2024): *A History of East Baltic through Language Contact*. Leiden – Boston: Brill. XIX, 438 s.

JANYŠKOVÁ, Ilona (2016): Metoda Wörter und Sachen. In: P. Karlík – M. Nekula – J. Pleskalová (eds.): *Nový encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 1021–1022.

JIREČEK, Josef (1887): *O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských*. Praha: Královská česká společnost nauk. 84 s.

JUNGSMANN, Josef (1835–1839): *Slovník česko-německý*. Sv. 1–5. Praha: Josefa vdova Fetterlová.

KLEPIKOVA, Galina Petrovna (1964): Značenijsa slavjanskich ornitologičeskich nazvanij, voschodjaščich k *žьlna. In: V. N. Toporov (ed.): *Problemy indoevropskogo jazykoznanija. Ėtjudy po sravnitel'no-istoričeskoj grammatike indoevropskich jazykov*. Moskva: Nauka, s. 106–114.

KRÁLIK, Ľubor (2015): *Stručný etymologický slovník slovenčiny*. Bratislava: Veda. 704 s.

LESKIEN, August (1891): *Die Bildung der Nomina im Litauischen*. Leipzig: S. Hirzel. 468 s.

LÖPELMANN, Martin (1968): *Etymologisches Wörterbuch der baskischen Sprache*. Bd. 1–2. Berlin: Walter de Gruyter. 1356 s.

MACHEK, Václav (1947): Einige slavische Fischnamen. In: *Zeitschrift für Slavische Philologie*, roč. 19, č. 1, s. 53–67.

MACHEK, Václav (1950): Einige slavische Vogelnamen. In: *Zeitschrift für Slavische Philologie*, roč. 20, č. 1, s. 29–51.

MACHEK, Václav (1968): *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: Academia. 868 s.

MAREŠ, František Václav (1994): Specilegium etymologicum. In: *Slavia*, roč. 63, č. 2, s. 129–133.

MĚRKA, Vojtěch (ed.) (1917): *Čtení kněží Benešovy*. Prostějov: F. J. Buček. xvi, 146 s.

NAERT, Pierre (1955): Quelques mots indo-européens à la lumière d'une langue exotique. In: *Studia linguistica*, roč. 9, č. 1, s. 76–79.

NLA – *Kartotéka novočeského lexikálního archivu (1911–1991)*. Dostupná na: <https://psjc.ujc.cas.cz/> [cit. 27-07-2024].

PSJČ – *Příruční slovník jazyka českého (1935–1957)*. Sv. 1–9. Praha: Státní nakladatelství etc.

SSLat – *Slovník středověké latiny v českých zemích (1977–)*. Praha: Academia, KLP.

SSN – *Slovník slovenských nářečí (1994–)*. Bratislava: Veda.

ŠARAPATKOVÁ, Žofie (2022): *Slova a věci. Etymologické etudy*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. 109 s.

ŠMILAUER, Vladimír (1937): Výklady slov. In: *Naše řeč*, roč. 21, č. 7, s. 188–192.

TREIMER, Karl (1954): *Ethnogenese der Slawen*. Wien: Gerold & Co. 115 s.

VAŠICA, Josef (1920): K vydání evangeliáře Benešova. In: *Listy filologické*, roč. 47, č. 3, s. 164–174.

Wodtko et al. = WODTKO, Dagmar S. – IRSLINGER, Britta – SCHNEIDER, Carolin (2008): *Nomina im Indogermanischen Lexikon*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter. 863 s.

ZÍBRT, Čeněk (1892): *Dějiny kroje v zemích českých od dob nejstarších až po války husitské*. Praha: F. Šimáček. 458 s.